

8.2.2021

Valtiovarainministeriö
lausuntopalvelu.fi

Viite VM:n lausuntopyyntö 16.12.2020 VN/22443/2020

Lausunto hallituksen esitysluonnoksesta laiksi valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista

Tämä valtiovarainministeriön lausunto viedään lausuntopalvelu.fi:hin ja se on laadittu lausuntopyynnössä esitetyllä jaotuksella.

1 § Lain tarkoitus ja soveltamisala

Ei lausuttavaa

2 § Tavoitteet

Vaikka tuloksellisuus käsitteenä on avattu esityksen perusteluissa, voisi tavoitteissa vielä korostaa tuottavuus-, tehokkuus- ja taloudellisuusvaatimuksia.

Toimintojen sijoittamisen ja palveluiden saatavuuden periaatteita ja tavoitteita ja niiden perusteluja laadittaessa on toivottavasti hyödynnetty valtionhallinnon kehittämisosaston äskettäin tekemiä kyselyitä (aukiolokysely ja kysely monipaikkaisesta työstä), tuoreita kokemuksia laajasta etätyöhön siirtymisestä ja asiakaspalvelun uusista järjestämistavoista sekä sähköisen asioinnin lisääntymisestä.

Esimerkiksi aukiolokyselyn vastauksissa valtiovarainministeriön hallinnonalan virastoista välittyi korostunut tarve kysyntää vastaaviin nykyistä joustavampiin palveluaikoihin. Käyntiasioinnin rajoittaminen ajanvarauksella tehtäväksi on osoittanut, että asiat hoituvat myös puhelimella ja sähköisissä kanavissa.

Esityksessä on vielä hyvä korostaa viranomaisten velvollisuutta huolehtia asiointipalvelujen saatavuudesta digitaalisesti käyntiasiointipisteverkkoa kehitettäessä (306/2019). Valtiovarainministeriön Digitalisaation edistämisen ohjelmassa on alustavien selvitysten mukaan huomattu, että viranomaisen asiointipalvelut eivät kaikilta osin täytä lainsäädännön vaatimuksia.

Hallituksen esityksessä pitää käsitellä myös tarkemmin niiden asiakkaiden palveluiden turvaamista, jotka eivät osaa tai voi käyttää digipalveluita. Eduskunnan oikeusasiamies on useissa ratkaisuisaan korostanut sitä, että paikalla käyvien asiakkaiden palvelut pitää turvata. Tämä ei tarkoita nykytilan säilyttämistä, vaan voi olla jotain uutta kuten palveluautot.

Palvelujen saatavuutta ja toimintojen sijoittumista koskevia päätöksiä tehtäessä tulee ottaa huomioon yhteiskuntaa kohtaavat erilaiset häiriö- ja poikkeustilanteet. Perustelutekstiä esitetään täydennettäväksi seuraavasti: ”Tämä edellyttää palveluiden saatavuutta ja yksiköiden ja toimintojen sijoittumista koskevien päätösten tekemistä siten, että yhdenvertaisuus, kielelliset oikeudet ja muut perusoikeudet toteutuvat myös yhteiskuntaa kohtaavissa erilaisissa häiriö- ja poikkeustilanteissa. Tavoite koskee niitä valtion yksiköjä ja toimintoja, joilla on merkitystä palveluiden saatavuuden näkökulmasta.” (kohta 7.1, 2§. Tavoitteet s.15.)

3 § Valtakunnallinen suunnitelma

Lakiesityksessä on sanottu, että suunnitelma voi sisältää tavoitteita yhteisten palveluiden ja tilojen sekä monipaikkaisen työskentelyn järjestämiseen. Toivottavasti tällä onnistutaan ohjaamaan ja kannustamaan riittävästi toimitilatehokkuuteen.

Suomi.fi-palvelutietovarantoa voitaisiin harkita valtakunnallisen suunnitelman tietopohjaksi. Palvelutietovarannossa ovat julkisen palvelutuotannon perustiedot: palvelut, niiden kanavat (osoitteet, puhelinnumerot, aukioloajat, esteettömyystiedot, reitityksen kartalla), palveluun oikeutetut asiakasryhmät, palveluun liittyvät maksut sekä tiedot myös ns. liikkuvista kanavista (esim. kirjastoautot tms.).

Yhteiskunnan normaaliolojen häiriö- ja poikkeustilanteiden asettamat vaatimukset palvelujen tarjoamiselle on tarpeen mainita myös valtakunnallisen suunnitelman kohdalla.

4 § Toimielin

Toimielimen perustamisessa voisi suunnittelukoneiston keventämiseksi harkita vaihtoehtoa, jossa uusi tehtävä annettaisiin jollekin olemassa olevalle toimielimelle tai yhdistettäisiin uuteen toimielimeen olemassa olevia valtion palveluiden kehittämiseksi perustettuja toimielimiä (esim. yhteispalveluiden neuvottelukunta, Digi arkeen -neuvottelukunta). Nyt uusi toimielin vaikuttaa ikään kuin korvaavan alueellistamisen koordinaatioryhmän.

Toimielimen kokoonpanoon voitaisiin harkita myös esim. joidenkin suurten kaupunkien edustusta.

5 § Toimivalta

Toimivaltapykälässä esitetään velvollisuus arvioida vaikutuksia lain tavoitteiden ja suunnitelman tavoitteiden toteutumisen kannalta. Tässä on syytä varmistaa, ettei päädytä alueellistamisselvityksen tasoihin raskaisiin menettelyihin.

Toimintojen sijaintia ja palvelukanavia koskevien päätösten valmistelussa tulisi suunnitelmien vaikutusarvioinnissa ottaa huomioon myös niiden vaikutukset tiedonhallintaan. Perusteluissa 5 §:n 3 momentin kohdalla mainitaan digitaalisten palvelujen saatavuus (huom. tekstissä väärin saavutettavuus), mutta ei tiedonhallintaa.

6 § Lain voimaantulo

Ei lausuttavaa.

Lausunnon pääasiallinen sisältö ja mahdolliset muut kommentit.

On kannatettavaa kumota valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevasta toimivallasta annettu laki, lakkauttaa alueellistamisen koordinaatioryhmä sekä luopua raskaista alueellistamisselvityksistä. Valtion (ja samalla osin myös muun julkishallinnon) yksittäisistä palvelujen ja toimintojen sijoittamispäätöksistä on hyvä päästä kokonaisvaltaiseen, tulevaisuuteen suuntautuvaan, vaikuttavuusanalyysiä hyödyntävään palvelujen ja niiden kanavien suunnitteluun.

Kustannustehokkuutta voisi korostaa esityksessä nykyistä enemmän palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen tavoitteissa sekä myös uuden toimintamallin järjestämisessä.

Esitykseen voisi vielä harkita tarkastelua siitä, voisiko haetun lopputuloksen saada uuden toimielimen ja suunnitteluprosessin sijaan sisällyttämällä suunnitelman valmistelu jonkun olemassa olevan prosessin yhteyteen tai yhdistää uuteen toimielimeen olemassa olevia toimielimiä. Muuten uusi menettely ja toimielin näyttäisivät vain korvaavan alueellistamisselvitykset ja alueellistamisen koordinaatioryhmän.

Esityksessä on arvioitu välittömät taloudelliset vaikutukset, mutta olisi hyödyllistä tietää mahdollinen hallinnon säästöpotentiaali, jota esitetyllä kokonaisvaltaisemmalla suunnittelumallilla on mahdollista saavuttaa. Esityksellä ei ilmeisesti ole ympäristövaikutuksia, kun näitä ei ole mainittu esityksessä.

Hallituksen esityksessä tulisi ottaa kantaa yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden näkökulmasta arvioiden myös valtion toimintojen ja palvelujen sijoittamiseen muihin EU-valtioihin.

Lakiesityksessä ja perusteluissa olevia palvelutehtävän, hallinnollisen palvelutehtävän ja hallintotehtävän käsitteiden määrittelyä tulee selventää, jotta niitä voidaan soveltaa myös valtion ICT-palvelujen järjestämiseen. Lisäksi on hyvä muutenkin määritellä keskeisiä käsitteitä esim. monipaikkaisuus ja paikkariippumattomuus, jotta varmistetaan yhteinen ymmärrys niistä.

Lopuksi valtiovarainministeriö toteaa, että ehdotettuja toimenpiteitä tulee toteuttaa valtiontalouden menokehysten puitteissa ja käsitellä niiden kustannuksia ja rahoitustarpeita julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvioiden valmistelun yhteydessä sekä sovittaa ne yhteen muiden julkisen talouden menotarpeiden kanssa.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Juha Majanen

Hallinto- ja kehitysjohtaja, ylijohdaja

Irja Peltonen

Jakelu

lausuntopalvelu.fi

Tiedoksi

Marjukka Ala-Harja, JulkICT
Pauli Kartano, BO
Pertti Nieminen, VO
Antto Korhonen, KAO